

WELES

Vendryňský poetický magazín

Podzim 1996

(Ročník I, číslo 4)

⌘ Ewald Murrer ⌘ Michal Stránský ⌘
⌘ Vojtěch Kučera ⌘ Bogdan Trojak ⌘
⌘ Libor Kropáček ⌘ Ludwig Steinherr ⌘
⌘ Věra Rosí ⌘ Petr Bronos Novák ⌘
⌘ Rafał Nowakowski ⌘

PODZIM 1996

(ROČNÍK I, ČÍSLO 4)

OBSAH

- WELESŮV JMENOVEC / 1
EWALD MURRER: MIMOŘÁDNÝ PŘÍBĚH / 2
MICHAL STRÁNSKÝ: ČERNÝ MED / 4
VOJTĚCH KUČERA: KOSTELNÍ ZMOLA / 8
BOGDAN TROJAK: PULCHART / 11
LIBOR KROPÁČEK: TOVÁRNA / 14
PŘEKLADATELSKÁ HUŤ: LUDVIG STEINHERR / 17
PO STOPÁCH DR. KOZLA / 20
VĚRA ROSÍ: ZAMČENÉ NEBE / 21
PETR BRONOS NOVÁK: PROVAZ / 22
RAFAŁ NOWAKOWSKI: KONKRETNA BAJKA / 24
ROMAN SZPUK: HLUBINY ODLOUČENOSTI / 26
FRANTIŠEK DANIEL MERTH: BÁSNĚ / 28
KOSTEL SV. KATEŘINY VE VENDRYNI
A STAROBYLÝ VENDRYŇSKÝ ZVON / 29
PŘÍPISY, LITERY, INICIÁLY / 31
PATRON TOHOTO ČÍSLA: JIŘÍ VESELSKÝ / TŘETÍ STRANA OBÁLKY

Výtvarný doprovod čísla Petr Payne

WELESŮV JMENOVEC

DR. JAN E. KOZEL

12.4.1898 - 27.5.1955

PRŮKOPNÍK HORSKÉ CYKLISTIKY

V LETECH 1946-1947 PROVÁDĚL VE ZDEJŠÍM OKOLÍ ZKOUŠKY
PROTOTYPŮ SVÝCH HORSKÝCH BICYKLŮ

(PAMĚTNÍ DESKA NA VRCHU KOZINEC POBLÍŽ VENDRYNĚ,
VIZ TĚŽ LEXIKON SLOVANSKÉ MYTOLOGIE,
HESLO VELES - ROHATÝ BŮH STÁD, KOZEL)

Ewald Murrer

Mimořádný příběh

+ + +

Jsem bez tebe
a v ruce svírám snítku frézie,
snítku tvé vůně.

Císař zemně vzdálené lásky,
hrabě z mlžného zámku.
Pohybem prstů rozsvěcím svíce
na okně
a dlouho pátrám v okuláru dalekohledu,
rukama vyhlazeného do bíla očí,
které jako by s ním již dávno srostly,
a dálka se tak přiblížila.

Pátrám po tvých hořících prstech,
po kraji zmrzlých ryb,
kraji z lastur.

Nabíjím všechna děla na hradbách
a pustoším tvoji zem
výpady své krve.

Rád bych tě zajal
ve tvém paláci.
Uvěznil tě
a slavil vítězství.

+ + +

Za oknem jsou mozolnaté ruce stromů
a kněžské oči.

Za oknem jsou ruce vody
a oči hřbitovů.

A déšť šeptá nějaká slova
jen pro mé uši.

Za oknem je obraz v stříbrném rámu
a na něm
zaprášený stůl,
dřevěná křídla andělů,
staré věnce opršelé.
Andělé oškubaní
u okna s mříží
ruce mnou modlivě.

Za oknem jsou mozolnaté ruce stromů
a oči kostelů,
hodiny z kostelů,
oči ukřižovaného času.

Jistota

Není jisté, co se stalo
a co nestalo.
Událost je sporná
- to je její jistota.
Záleží totiž na tom,
jak stojíme obráceni k času
a kde jsme právě umístěni v prostoru.

Proto jeví-li se Ti například, žes nemilovala,
mohu já být přesvědčen, že jsem prožil
mimořádný příběh.

Kříže

Kříže již u cest dlouho nejsou,
lidem překážely a ptáci si mohou sedat jinam.
Ještě tu po nich zbylo kamení,
ruce křižovaných v trávě.
Kameny dávné lásky - dávno mrtvé
a nikdy nepohřbené.

Kříže již letí nebem ze hřbitovů,
radost má černá křídla a také odlétá.
Ještě tu po ní zbylo kamení -
lidem pod rukama.
O lásce si nechá vyprávět,
kamení má lásku rádo.
Vždyť kamenovat je láska -
nebo ne?

Postůj tedy ještě se mnou,
copak nevíš, že kříže u cest již dlouho nejsou?
Nech ještě své dlaně v mých,
není na čem křižovat.

I ptáci mohou sedat jinam.

Ewald Murrer, narozen roku 1964 v Praze, kde žije doposud. Pracoval nejprve jako zahradník v Kanceláři prezidenta republiky, od roku 1990 se pak věnuje především literatuře. Šéfoval časopisu *Iniciály*, pracoval v nakladatelství *Mladá fronta* a v rozhlasové stanici *Rádio Echo*. Nyní je zaměstnán v Českém rozhlase. Bibliografie: *Holub na střeše* (1980, samizdat), *Básně* (1990, sborník, edice *In margine*), *Mlha za zdí* (1992, *Mladá fronta*), *Vyznamenání za prohranou válku* (1992, *Vokno*), *Zápisník pana Pinkeho* (1993, *Inverze*), *Situace* (1995, *Krásné nakladatelství*), *Sny na konci noci* (1996, *Petrov*).

Michal Stránský

Černý med

* * *

v prodloužení nebeských psů
jsme na stopě sami sobě
v prodloužení nebeských psů

* * *

Psí mordy
v ozvučnicích hor
zalité dávno černým medem
a jasné stíny
bytosť z třetí strany
Jsou noci jenom zpola stažené
do hrdel zlého klidu
jsou prsty na petlicích
jsou ohlédnutí do tmy
je slyšet tikot v nadhlavníku
Jako by v horách zabilo
tři stíny šláply na krk úsvitu
v podrážkách střepy nebe
za sebou oheň
nacpaný k prasknutí

Větve

vylezl jsem do koruny
a tam na větvi tenké
že už nedýcháš
našel jsem šepem vyškrobáno
NEJSOU RŮZNÉ LŽI
byl však listopad
a paměť sahala
staženým kunám po kotníky

Neradice noci

za velkým vozem
nezvyk smeček
lhaní do strany
a úpěnlivé zpěvy ryb
snopy nehoří
na bidlech nabodnutá tma
usychá k rozednění

K nám

tam u nás dole
teď zrovna žito kvete
tak drobně tiše
jen ho nevyplašit
a smutek z polí
když ho zahlédnete
bdí mezi řádky
než půjde mezi lidi strašit
jde cesta
nad ní roste strom
studánka stará
zní jako v jiném čase
na dohled města
spí starý les a v tom
skoro vše se vším
lehce podobá se

Na den svatého Ambrože

svítá z nevinnosti
lesy napité rulandského ticha
kotví u příbytků
spánek se vyplašil
vrzají zuby zlatých pil
je oka mžik za pohybem
než padne čistota
do ohambí nenávratné země

Nebe na hruškách

přišla chvíle
 jak srnčí ke krmelci
 Stvořitel utřel ruce do zástěry
 z protější stráně
 tikalo ticho:
 řekni Pane
 co čeká dneska v noci nebe
 na našich hruškách nachytané

Krajina zvonu v cis

jak srdce polapených ptácat
 chvěje se vzduch
 najednou hluboký a bez břehů
 upamatováváme se
 svých okřídlených myšlenek
 ale nikdy až do konce
 poledne zvonoviny
 zaplavuje svět
 rozprostřený nadosah
 a cesty nevedou v tom znění
 ztratily směr
 a nemají svá proč
 jen sníh se snáší
 a čas jak červotoč
 pracuje v létech pozednic

Dolňácko

u nás je rovina rozlitá
 jak tramín k ránu
 a s utěrákem chodí tetky
 za suchý řádek paběrkovat
 šumivé topoly
 ty hřbety zasypaných veleryb
 češou vítr
 a rodí vatu v chuchvalcích

Nepozván

skrčil žlutý dopis
až v uších zaprašťelo
a řekl do kožené brašny:
dřevění koně vyžrali žlab
potom se obrátil proti větru
abych neviděl
jak mu rostou křídla
kde zase lítá
hubovala ona
nad studeným jídlem
ve stájích usedal prach
a za dveřmi na rudé nitce
visela sešlapaná podkova
(zvonila ještě
když jsem jí přiložil
zrcátko ke rtům)
odpoledne se stahovalo z polí
nad lesem čněly obyčejné vůně
prašťelo léto v otepích
kam schovat ohlávky
a natruc přetržené třmeny
když ticho noci přežvykují
zuby darovaných koní?
docházel mně dech
a hladina už jen tušená
sotva a vysoko se leskla
vracel jsem se
opřený o její skrytá slova
a v půli cesty u dubů
přepadl mě zdivočelý stesk
ani se nehnout
opakovalo se ve mně
prastaré pravidlo napadených brouků
štěrbinou v krovkách
s úlevou prosvítalo

Michal Stránský, narozen roku 1966 v Uherském Hradišti, kde žije dodnes. Vystudoval stavební průmyslovku ve Zlíně, poté do roku 1990 zaměstnán v klubu mládeže Uháčko v Uherském Hradišti, do roku 1994 v Klubu kultury tamtéž. Od té doby výtvarník na volné noze. Nyní též student dramatické výchovy na Divadelní fakultě JAMU. Začínal písňovými texty (skupina Na dvorku), spolupracuje s J. Pavlicou a Hradišťanem. V letech 1988 až 1989 připravoval pravidelně pořady pro brněnský rozhlas. Poezii se soustavně nevěnuje.

Vojtěch Kučera

Kostelní zmla

Zbýváš.
Ale jak dodnít?

Odněkud bylo slyšet hudbu.
Něco mezi flétnou, houslemi a klavírem
plynulo vzduchem jak babí léto.

Dvě dívky
si v kašně namáčely své
copy,
kapičky o dlažbu cinkaly.

V parku bylo ticho.
Na stromech visely větve
a na lavičkách seděli důchodci.
A bylo ticho.
Jen v dáli odbilo poledne,
jako když vám z okna vypadne laň.

Za zpěvu trolejbusu
ptáci vyskakují na vrata školních
budov,

v šatech venkovských děvčat
usíná večer.

Odemčeni z klecí,
klademe si těla do rukou.

Vendryňské nádraží

Mám rád cesty domů.
Ve vzduchu vždy cosi nasládlého,
jako by v železárnách skřeti
kuli troud.

Zas třpytí to do trav.

V zalezlých prstech
vzpomínky dní.

IV (I...)

K čemu neustále pochybovat?
Vždyť je to jasné!

I pod blanami ledu
jazyky mrazu olizují břicho řeky.

VI (Konec týdne)

Zas přibít v zářivkách.

Na prostěradle,
jak havran, když už taje,
poslední tvůj vlas,
v křídlech zlomený.

Co teď,
než drtit vlastní dlaně,
trochu pít
a drcen svírat čas?

Zas tíha věcí vahou spadává.

VII (Léto)

Třikrát jsi mi darovala pláč.

První, němý
jako touha našeho bytí,
plaše se roloval nestejným
dechem.

Ve druhém ti strach nedovolil
nic než vyslovit své jméno
a my,
sevření v jedinnost, prosně

jsme přiháněli trpínky
dětství.

Třetí slzy byly hořké.
To asi za vraty
vzteklá liška ti ukázala
tvář.

Holomráz

Torzo jabloně
jak klín vbitý v klín
rozráží zem
promrzlou do posledního dechu.

Už ani vykřiknout.

Kostelní zmla

-

A verše už jen natahují ruce.

Vojtěch Kučera, narozen roku 1975 v Třinci, kde žije doposud. Studuje Přírodovědeckou fakultu MU v Brně. Publikoval v *Obratníku*, v *Modrém květu* a ve sbornících *Budka psa Burka* a *Utržená mince*, na nichž se podílel též editorsky. Je redaktorem časopisu *WELES*. Otištěné verše jsou z rukopisné sbírky *Tišina*.

Bogdan Trojak

Pulchart

Vysoká smrková vazba

Tesař a trám.
Tak stejní;
jako by se Bůh rozkročil nad jejich léty
týmž kružidlem.

Juliánov

Beatě

Předměstí,
nízké ploty
a luna jako dívčí hrst.
V ní sevřené je něco pro ty,
jimž podzim do žil chvění vchrst'.
I ty se chvěješ v půli noci,
díváš se za svým měsícem
a nevíš, zda jsi ze sna procit'.
Zdí vyptáváš se: kde to jsem
a kdepak asi ona je?

Voláš, nikde se neozývá.

Noc žene touhy ze stáje.
To srdce kope mokré sívák.

Ráno nad poli

Světlo jak krokev strmicí,
z níž náhle smůla káně skane
a spolu s ní smrt. V živici.

Jítro tak kolmo dokonané!

Pulchart

I/

Měsíček dodupal v důlkatém novu,
 zdroj noci chvěním je přebit.
 Tesařské anděly posrážel z krovů
 černý pes vržený k nebi
 balistou pozdního zachechtnutí.
 A teď jsou tady, teď tě rmutí,
 pajdají za ploty, klapou tichem.
 Jdou do žil navléct rudou nit,
 dřív neklidem ji proslinit,
 a srdce sevřít rezným štychem.

II/

Kopry si roztáčí čelenky vůní,
 pokryté karbonskou mědí.
 Jsi v centrifuze novoluní
 a čekáš, zda tě neodstředí
 se vším tím těžším na černé stěny,
 které jsou za vsí vystavěny
 lomovým zdívm Oderských hor.
 Tu gotickou parcelou duše
 na mokré koníku kluše
 pulchartský puškař Neamor.

III/ (Rozbřesk)

Vysoká oblaka, ty spodky spáčů
 vypnuté ranním pohlavím.
 A tvoje slzička. Tu nezatlačuj,
 ať vyteče, co bolaví,
 tak jako rozkoš vytéká.
 Jsi sám, teď slyšíš zdaleka
 zapraskat křemenně cosi:

- krystalku jitra na pláních,
 kde tenká vlákna svítání
 žhaví se v baňkách rosy.

Kostrbatá

Jako bys rostl odnikud
a věděl jen, že sváže si tě do otepi
Ztepilá dívka, co seje konitrud
a ze všech střepů ve vsi
hliněné boty lepí.

Někdy se do tmy zahleďš -
- tu zachce se ti vzlykat;

krabaté srdce
na modrém náledí
vrzne jak střevíc z lýka.

Zahrada pana Kapelníka II/

Zahrada utichá.
Sedíš hluboko v trávě.
Za lešením žlutých stébel
bílá rotunda měsíce.

V dálce pan Kapelník pílí ryngle,
podává tvé dívce.
Občas kolem tebe zrakem vyžne kruh,
a ty hned víš, že se ptá,
proč jí už nepřestaneš vyčítat slzy,
ty, mistr suché jehly mužského pláče,
jenž si vyrývá celé dny do destičky duše
květy trnovníku a zeměděmu...

Bogdan Trojak, narozen roku 1975 v Českém Těšíně, student Právnické fakulty MU v Brně. Publikoval v *Modrém květu*, *Obratníku* a *Hostu*. V říjnu letošního roku mu vyšla v nakladatelství Host sbírka *Kuním štětcem*, z níž přetiskujeme básně Pulchart, *Kostrbatá* a *Zahrada pana Kapelníka II*. Ostatní básně jsou z rukopisné sbírky *Zahrada pana Kapelníka*. Je redaktorem časopisu *WELES*, žije ve Vendryni.

Libor Kropáček

Továrna

Příchod

Tak, a seš tady.

Katka říkala: „Stejně tady jednou všichni skončíte!“

A táta říkal: „Udělej maturu, nebo půjdeš k lopatě.“

Máš ji a jdeš k ní.

Včera ti skončily poslední prázdniny,
ráno jsi vstal z postele holky,
co jde v říjnu na školu
a má ještě měsíc čas,
a seš tady.

Vrátný kouká
na tvůj novej, vykulenej obličej
a nechce tě pustit,
nevěří, že tady děláš.
Ty taky ne.

Nemůžeš najít svou píchačku,
mezi tisícem jiných.

Ve filmu by aspoň přelo.
Tady neprší.
Je jasno a svítá.

Továrna

Jako dítě
tě matka vodila
kolem Továrny
do mateřské školy.

V ranním přítmí jsi
za umaštěnými okny
spatřoval siluety postav

sklánějících se
nad brusnými kotouči strojů,
které při obrušování skla
vydávaly strašlivé zvuky.

Jednou ses zeptal,
kdo tam ty lidi zavřel a proč.

Jindy
ti jedna z postav
přes okno zamávala.
Lekl ses tak,
že jste týden museli chodit jinou cestou.

Ženy

Hezkou tady nepotkáš.
Ty, co za něco stojej,
jsou zalezlý v kancelářích Šéfů,
v úřednický budově.

Ty, co potkáš,
vypadají uboze a stejně žijí.
Za většinou z nich
by ses venku neohlíd.
Tady ti připadaj celkem schopný.

Snášejí trpělivě
urážky huťských,
kouří,
plivou na zem
a prohlížejí si Vlastu nebo Bravo.
To podle věku.

Když některá promluví,
dělá se ti zle.
Naštěstí většinou mlčí
nebo je není přes hluk hutě slyšet.
Zkus si na jejich místě
představit svoji mámu.
Máš na dlani utrpení světa.

Huťský

Jsou věci,
který bys neměl zkoušet.

Jednou z nich je být huťský v Továrně.
Zapomeň na syny a dcery Jakuba Skláře!
Tohle je o něčem jiném
a nikdo, kdo to nezkusil, nepochopí o
čem.

Třeba.
Když je jeden v kocovině.

Udělá se mu zle.
A z pódia se vyzvrací na zem,
hned vedle kádě s formama.
Odfoukne výrobek
a podá píšťalu dalšímu...

Sny

Jeden čas
sis myslel,
že nejhorší je
ranní vstávání.

Trvalo to
do té doby,
než se ti začalo
o Továrně zdát.

Libor Kropáček, tajemný sklář, o němž víme jen to, že se přátelí s básníkem Petrem Motýlem. S Petrem jsme se pokoušeli navázat spojení a zjistit něco víc. Valnou část listopadu však tráví ve své pracovní maringotce u Heřmanova Městce, kde čistí spodní vody.

*(Překladatelská hut')***Ludwig Steinherr***(V překladech Ivana Slavíka)***Schicksal**

Ein versäumter Zug
Ein Brief der
zu lange liegen blieb
Die bestürzende Zeile
in einem zufällig
aufgeklappten Buch -

Folge ich ihm
oder folgt es mir?

Hand des Engels
Gezinkter Würfel

Etwas entscheidet sich
ist längst entschieden

Etwas das sich
ebensogut lesen läßt
aus der Bewegung
der Sterne
wie aus der Freßlust
der Hühner

Herbst

Plötzlich liegt es
in der Luft:
Entscheidungen Beschlüsse
sind unterwegs
treffen diesen
oder jenen
wie die Frau die
heute im Bus
ein Kuvert öffnete
und in Tränen ausbrach
wildes Schluchzen
während die anderen Fahrgäste

Osud

Zmeškaný vlak
Dopis který
dlouho zůstal ležet
Otřesná řádka
v náhodně
otevřené knize -

Následuju ji
Nebo ona následuje mne?

Ruka anděla
pocínovaná kostka

Něco se rozhoduje
je dávno rozhodnuto

Così jež
právě tak dobře dá
se z pohybu
hvězd číst
jako ze žravosti
slepice

Podzim

Najednou to leží
ve vzduchu
Rozhodnutí usnesení
přicházejí cestou
potkávají toho
či onoho
jako tu ženu která
dnes v autobuse
otevřela obálku
a v slzách vybuchlo
divoké vzlykání
zatímco ostatní cestující

zur Seite sahn -
ein Abschiedsbrief ein
ärztlicher Befund
die Begründung ist
immer unleserlich -

ein Blatt rollt
sich ein in der Hand
wird braun
fällt zu Boden -

von einer Sekunde
zur anderen
ist Winter

Vor vielen Jahren

Ich bin allein
es ist Nacht

Ich sitze auf einer
Treppe vor
einer leeren Wohnung
sehe zu wie es
langsam hell wird -

Warum fällt mir
gerade diese
Szene ein
bei dem Wort
Liebe?

Erfassen

Was aus den Worten
plötzlich als Blitz
hervorbricht -

Was einen Augenblick
eins werden läßt
mit dem Fall
eines Blattes -

Was wir kurz vor dem
Erwachen manchmal
heftig umarmen
und was doch

hleděli stranou -
dopis na rozloučenou
lékařský nález
zdůvodnění je
vždy nečitelné

list se zmačká
v ruce
zhnědne
padá k zemi -

od jedné vteřiny
k druhé
nastane zima

Před řadou let

Jsem sám
Je noc

Sedím na
schodech před
prázdným bytem
přihlížím jak
pomalu svítá

Proč mi napadá
právě tato
scéna při
slově
láska?

Uchopení

Co náhle jako blesk
ze slov
vysvitne -

Co způsobí
že jeden okamžik
splyne
s pádem jednoho listu -

Co krátce před
procitnutím někdy
pevně obejmem
a co přec

kein Körper ist
und auch
kein Traum

není tělo
a také
žádný sen

Kulissen

Vieles erleichtern
wir uns durch
die Wahl der Kulissen -

ein englischer
Küstenort bei Regen
Hotelzimmer
ein Bahnsteig im
Morgengrauen
erzählen schon fast
allein
eine Leidenschaft -

Wie ziehe ich
vom Duft deiner Haut
den Geruch des
Aprilwetters ab?

Was geht auf
unsre Richtung
und was ist
nur Spiegel
der Landschaft?

Versuch es anders:
denk dir
uns beide
in einem leeren Zimmer -
kein Fenster
keine Einrichtung
nur weiße Wände -
selbst dies noch
eine Szene
die uns die Stichworte
zuflüstert

Kulisy

Mnohé si
ulehčujeme
volbou kulis -

kterési anglické
pobřežní místo v dešti
hotelový pokoj
nástupiště v
ranním širání
vyprávějí už skoro
samy
o kterési vášni -

Jak odečtu
z vůně tvé kůže
pach
dubnové nepohody?

Co závisí na
našich počtech
a co je
než zrcadlem
krajiny?

Zkus to jinak:
Mysli si nás
oba
v prázdném pokoji
bez oken
žádný nábytek
jen bílé stěny -
i toto však
pouhá scéna
která nám klíčová slova
našeptává

Ludwig Steinherr, narozen roku 1962 v Mnichově, patří mezi výrazné německé básníky mladší generace; dosud vydal pět básnických knih. Uvedené verše jsou ze sbírky *Erste Blicke*, letze *Blicke*, která vyšla v roce 1996 v nakladatelství Heiderhoff v Eisnigenu, přeložil je Ivan Slavík a nebyly u nás ještě publikovány. Blok Steinherrových básní přinesl Host v dvojčísle 3-4/1996.

(Z Welesova alba)

Po stopách Dr. Kozla

Je 6. září 1996, nasládlý den třineckého léta. Zavazujeme poslední tkaničku a vydáváme se na cestu na nedaleký vrch Kozinec. Právě před padesáti lety (6.9.1946) zde totiž Dr. Jan Egon Kozel provedl první úspěšnou zkoušku prototypu svého devítipřevodového bicyklu. Procházíme mezi buky a duby a ve vzduchu ještě dnes cítíme cosi velkého. Ano, možná právě tudy projížděl před padesáti lety Dr. Kozel, vynálezce horského kola, a naslouchal klapotu svých převodů... V očekávání dobýváme Kozinec: podaří se nám nalézt alespoň otisk?

O vrchu Kozinci jsme se v krátkosti zmínili již v jarním čísle našeho magazínu (Welesova topografie), teď tedy před námi stojí úkol vysvětlit, kdo vlastně byl Jan Egon Kozel.

Narodil se 12.4.1898 v Ramzové v rodině učitele. Otec jej vedl k systematickému zájmu o přírodní vědy, takže absolvoval s vyznamenáním gymnázium v Jeseníku a poté Přírodovědeckou fakultu UK v Praze. A právě doba pražských studií měla zásadní vliv na budoucí život tehdy ještě mladého Jana. Výsledkem doslova mravenčí práce se staly důkazy o setkání mladého génia s legendárním Janem Tleskačem. O Janu Tleskačovi byly popsány stohy papíru. Největší zásluhu na tom má otec Rychlých šípů Jaroslav Foglar, celé generace se totiž domnívaly, že Tleskač je pouze výplodem autorovy fantazie. Nikoliv, příběh, který je v podstatě pravdivý, byl pouze upraven pro mladé čtenáře. Ani v předválečném Československu nebylo vhodné mládeži předložit celou tragédii muže, který chtěl létat. Nebylo výchovné ukázat Tleskače-alkoholika, který se stal figurkou pražských hospod nevalné úrovně. Snad proto jej slavný spisovatel nechal zahynout na zvonici. Není ale naší snahou zabývat se na těchto místech tragickým Tleskačovým osudem. Nás zajímá především období kolem roku 1924, kdy se Tleskač jako novopečený kominický mistr (povšimněte si i zde rozporu s Foglarovým dílem) setkal s Janem Egonem v dnes již neexistujícím hostinci U modrého ptáka. Oba tam po dlouhé hodiny u pěnívého moku rozebírali řešení problému, jak se dostat na jízdním kole co nejvýše. A právě zde se objevuje základní rozpor mezi oběma muži a první myšlenka na konstrukci horského kola. Zatímco Tleskač přichází s myšlenkou létajícího kola, Kozel nastínil již tehdy možnost řešení „proměnnými převody“.

Jeho další osudy pravděpodobně ovlivnilo také přátelství s dobrodruhem A. V. Fričem. Procestoval Austrálii (několik měsíců pozoroval přírodu v Novém Jižním Walesu), Novou Kaledonii a některé země Jižní Ameriky. V roce 1938 po mnichovském diktátu opouští rozčarován ČSR, aby se usadil v Londýně. Za války vsupuje do služby R.A.F. a dosahuje hodnosti štábního kapitána. Na podzim roku 1945 se vrací do Prahy a vzápětí je nucen v souvislosti se svým povoláním přestěhovat se do Třince. Spolu s Ing. Morcinkem a Dr. Szmekem zde staví první horské kolo Velamos o devíti převodech (všimněte si prosím zázračné souvislosti slov Kozel, Kozinec, Wales, Velamos, WELES). Jak jsme se již zmínili, zkoušky převodových mechanismů probíhaly právě v hornatém okolí Třince. V poválečném období však jeho vynález nemá naději na úspěch. Po nezdařilých jednáních s firmou Laurin a Klement a nepříznivém politickém vývoji opouští Dr. Kozel v prosinci 1947 definitivně ČSR a přes Skandinávii odchází do USA, kde se konečně usazuje. Na jaře r. 1949 se ožení, v roce 1950 otevírá v Bozeman první továrnu na horská kola na světě. Avšak ani v Americe nemá se svým vynálezem úspěch. Již po dvou letech, v roce 1952, je nucen továrnu zavřít a po zaplacení dluhů odchází do ústraní a experimentuje s koly o 18 převodech. Do poslední chvíle věří v úspěch své myšlenky a v okolí Bozeman testuje své vynálezy. 27. května 1955 je jeho tělo nalezeno na úpatí hory Goathead (Kozí hlava!) ve Skalisticích horách. Umírá ve svých 57 letech, aby světu zanechal myšlenku, která se téměř po půli století stává páteří nového průmyslového odvětví.

Závěrem bychom chtěli poděkovat Společnosti přátel Jana Egona Kozla se sídlem v Třinci, která si vytkla za cíl rekonstruovat střešní část díla Dr. Kozla v Čechách a docílit tak celonárodního uznání jeho práce a ryzího vlastenectví. Bez zpřístupnění jejich materiálů by byly naše stopy pouze nepovedenými sádrovými odlitky, rozježděnými otisky kol kdejakého cyklistického nadšence.

(Z dostupných materiálů převzal a upravil Vojtěch Kučera)

(Welesův debut)

Věra Rosí

Zamčené nebe

Zátemní

Když vcházíš do ořechů...

- Popelko, oblékneš černé perý,
zdvihneš se za hlasem zimy? -

Kořeněná vůně dnů zakletých...

Samota

Kolotoč noci... Řetízky řinčí vystydým parkem.
Spánek srká zasněžený čaj, slzy do očí vmrzly...
Za dotýkanou stěnou se svlékl bratříček strach
a škemrá o pohazení -

Bez ustání sněží.

Až k hrdlu jsi zasypán
a nebe je zamčené
jak dveře z dětských suterénů.

Duben

Vstupenka do zavřeného kina
(na film života).

Nad mé síly budou
porodní bolesti pupenů
u puklých vrátek
hospody Na radosti...

Zoufalství

Bílý plamen vytryskl ze zaprášené
tmy.
Prozářený dvůr, pahýly stromů,
vrak dětského kočárku,
nov.

Sousedé dnes dostali hosty:
dlouho do noci vyhrává klavír...

Kdosi lehá si na koleje...

Věra Rosí, narozena roku 1976, žije v Brně. Studentka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Petr Bronos Novák

Provaz

Provaz, ach jak hrubé téma. Ztrácí se nit osudu (předivo, spřádané vlákno), absurdně visím v Labyrintu, můj krk se objímá a drží s provazem, neboť pro Minotaura stal jsem se již nepožratielným. Našel jsem prve červenou nit, kterou byl zšit šat kryjící stydlivou nahotu předka. Provaz nyní váží jeho prdel. „Teď na krk oprátku ti věší, nechť prdel pozná, oč je hlava těžší“ (krk zde vystupuje jako médium, hlava jako tragický symbol a prdel jako prvek komický - jedná se o vypjaté pojetí tragikomiky měř a vah).

Člověk se po dlouhou dobu přidržoval niti a rozmanitých jemných pavučin mýtů, které ho pojily se světem a zároveň odlučovaly původní celistvé nahotě. Ne každý však byl schopen uvyknouti studu. A bylo ze strany stydníků podniknuto mnoho k upoutání-spoutání nestydníků. Křehká nit již nepostačovala a šat ponoukal k odhalování. Bylo nutno sputnati kroky nestydníků provazem - lanem - linií - čarou, tedy kouzlem. Sputnaní pak nešťastenníci neuměli v tom choditi a svázanníci (vývojníci) je snadno předběhli a vykroužili jim oprátku provazem kol krku („oprátka“ od „oprát“, tzn. byli zapřaženi), vyřadili je ze svého problematického počtu víl (obraz škrtání ze seznamu odpovídá fantazii svázanníků) a pověšením byli změřeni a zváženi (což lze do seznamu zaznamenat) [pozn.: co se týče měř a vah je nutno na tomto místě poznamenati, že „provaz“ je starou mírou délkovou a provaz též nese váhu viselce - odvozeno od sl. „viseti“ a toto od p.j. „vesy“ - váhy, též něm. „Wiegen“ - vážit, mít váhu, v slovanských jazycích přesunuto na popis optického dojmu] a touž oprátkou byli zapřaženi (za prahem) do myslitelného řádu světa. Výron semene značil pak posvěcení a oplodnění myslí svázanníků a potvrzení práva zapřahání. Svázanníci však užitím tohoto práva stávali se závisenníky, neboť rozlišovali „váhu“ a „vės“, na váze sebe zavěšivši a vėssem pak vážící jiné. A tím odvisli od světa, nevnímající abstraktní bod, ve kterém je svět váhy zavěšen.

Provaz - lano - linka - čára - mez. Pupeční šňůra - zrod. Magická čára - kruh - sputnaní zlých sil nebo zamezení jejich přístupu. Viselec jako dovršení kruhu - díla. Šibeniční vrch - konec kruhu.

Ve slovníku závisenníku je třeba rozlišovati „vážit si“ a „zvážit“, „uvažovat“, „uvazovat“ a „uvážnout“.

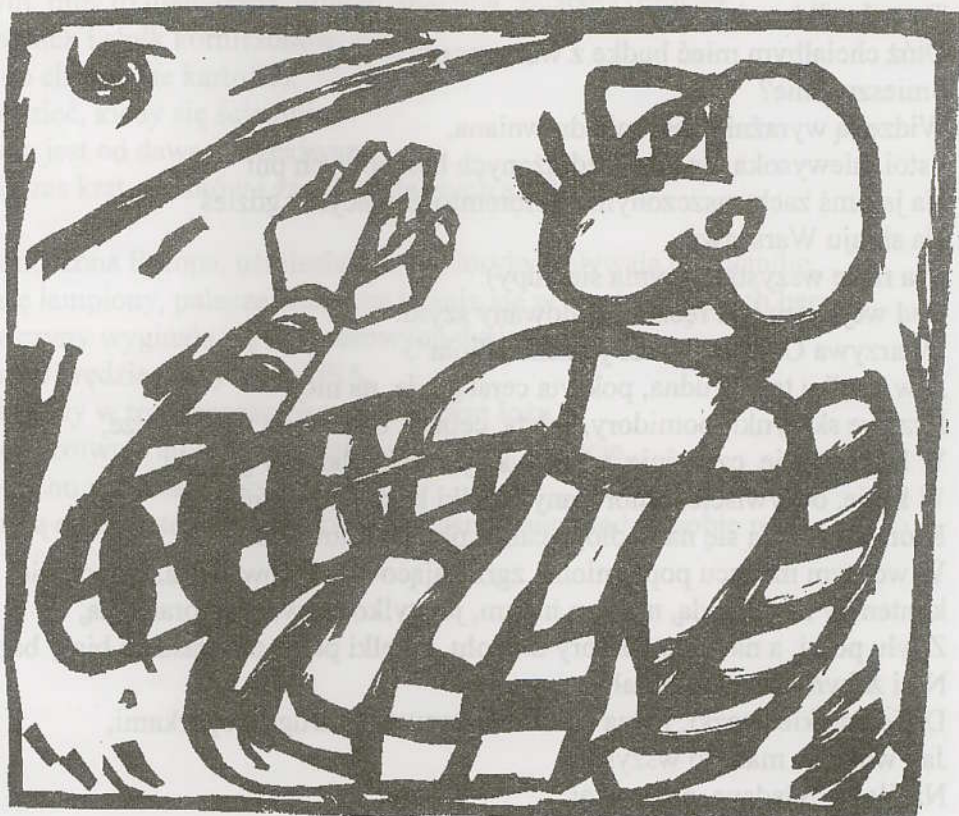
To vše by mohlo vázati domněnku, že mez (mez závisení) je hranicí a krok přes ni závisenníku nemožným. Ale sami svázanníci, bedlivě střežící tuto mez, tento krok učinili, neb v provázání svém uzlovatí, tvoří soběchtěné spletnice sil rozvratnických a zlodějských, kteréžto je třeba, dle svých původců, sputnati, a nejen to, je též třeba přivazovati věci, které jsou dle mínění svázanníků cílem zmíněných sil. Takto přichází vnuknutí nového světa, kde lze jen pro ilustraci dále užívatí pojem spoutanníků jako podmnožinu závisenníků. Tato proměna souvisí. Tato proměna souvisí hluboce, úzce, široce, vysoce i onace s hnutím bulíků, které podnes

dodnes nikdo nevymyslí. A tím k překročení všech respektovaných mezí. Bulíci vznikají personifikací

hladu a extrémního nasycení (bulimie) a též jisté natvrdlosti (bulizník). Bulíci stali se hrůzným dílem nočních můr spoutanníku. Jedná se o bytosti, jejichž význam je dán toliko kvantitativně - váhou, a které již provazy neuvíží, a nelze jich tedy sputnati. (Pozn.: Bulík je obecně zavěšován v partii těla, která symbolizuje šibenici. Upozorňuji však, že nikdo nikdy neviděl visícího, tj. zváženého bulíka, jen byly zaznamenány pokusy věšeti je.) A proto pro všechno dochází od osamělých pokusů ke korporatizaci článků (členů) v řetěz (tento řetěz je však jen interpretací viděného světa a je vytvářen svět umělý, na který je násilím putnán svět obecný). Dochází k putnání celých skupin řetězy. Jedná se vlastně o hyperbolu obrazu provazu v okamžiku, kdy člověka-stroj již nelze provazem sputnati. (Příkl. řetězů - kauzalita, evoluce, omýly, učení o genech aj.)

Nebudu zde dále rozebíratí problém řetězu, neboť cílem bylo podati provaz. To byl příběh vedoucí od nití přes provaz k řetězu.

(Součást rozsáhlého iniciačního díla „Ten, který hledal nit, našel provaz“)

Petr Bronos Novák, narozen v roce 1971, původem z Dolních Životic na Opavsku; vystudoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. Krátký čas pracoval jako vrátný na brněnském Ústředním hřbitově, nyní zaměstnanec Moravského zemského muzea. Autor básnických textů a divadelních her. Zakladatel Alibüstického dývadla.

Rafał Nowakowski

Konkretna bajka

Mam takie marzenie
(Szkoda, że nie mogę
Go Ci teraz powiedzieć prosto do ucha),
To nic wielkiego, żadne tam
Prywatne korty tenisowe i baseny, słodkie atole, pokój na świecie,
Rozdymane bractwa serc i umysłów, ponaddzwiękowe samochody,
Nadejście Wieku Niewinności, błyskawiczne podróże w głąb światów,
Wakacje w Rzymie, Ostateczne Rozwiązanie Rządów, oczyszczenie Wisły
czy napad na Narodowy Bank Polski -
To coś całkiem innego:
Otóż chciałbym mieć budkę z warzywami,
Śmieszne, nie?
Widzę ją wyraźnie, jest cała drewniana,
I stoi, niewysoka, pośród wzdrążonych betonowych pni
Na jakimś zachwaszczonym, nieforemnym placyku, gdzieś
Na skraju Warszawy
(Na razie wszystko trzyma się kupy).
Nad wejściem jest ręcznie malowany szyld:
„Warzywa Owoce“, może jeszcze „Zioła“,
A w środku tak: brudna, pokryta ceratą lada, na niej
Krzywe skrzynki: pomidory, sałata, cebula, ogórki, co tam jeszcze,
W lecie wiśnie, czereśnie, truskawki, jakieś jabłka czy gruszki,
W kacie, oczywiście, umorusany, wielki boks na ziemniaki,
Które wysypują się na podłogę całą z płyt pilśniowych.
W wolnym miejscu poplamiona, zgrzytająco-dźwiękowa kasa, a obok niej
kontenery z oranżadą, niczym innym, jak tylko prawdziwą oranżadą,
Z tyłu półki, a na nich, od góry do dołu, butelki pełne zakwasu na biały barszcz,
No i żebym nie zapomniał,
Dwie wielkie beczki, jedna z kiszoną kapustą, a druga z ogórkami,
Jak widzisz, mam to wszystko
Nieźle poukładane, ale czekaj,
To jeszcze nie koniec.
Każdego dnia budzę się o świcie i wyjeżdżam na targ
(To nic, że jeszcze nie umiem prowadzić)
Małą, rozklekotaną półciężarówką, niech to będzie ordynarna Nysa;
Tam targuję się o ceny i wybieram co lepsze okazy,
Potem wracam z roztrzęsionym, soczystym i świeżym towarem,
Omijając pierwsze autobusy i jedną ręką przytrzymując drogocenne (złoto i miedź) ananasy
(to dla przyciągnięcia klientów),

A tam czekasz
Ty w fartuchu w niebieskie kwiatki, jeszcze zaspana, ziewająca i rozzochrana
Pomagasz mi ustawić skrzynki, a później stajesz za kasą
Jak plemienna wróżka-Wyrocznia.
Zaczyna się dzień: najpierw schodzą się emeryci i właściciele psów
Po pęczek rzodkiewek i dwa pomidory,
Mówią Dzieńdobry i pytają o zdrowie, o tej porze raczej nikt się nie wyklóca,
Ja nabieram, a ty ważysz i odliczasz, czasem możesz trochę
Zaokrąglić jakąś sumę albo dyskretnie docisnąć palcem szalkę wagi
(Ach prawda, zapomniałem o wadze, żeliwnej, całej odrapanej, z pokręconym języczkiem
I kompletem smoczkowatych odważników);
Na zapleczu czeka na nas kawa i herbata, może jakieś śniadanie przyniesione
Z domu i, ewentualnie, flaszka wódki na wieczór,
Zawsze można usiąść z tyłu i zającąc kanapkę zerkać
Czy jakiś dzieciak nie chce zwinąć lizaka.
Po południu nadciągają spracowane matki po kilogramy ziemniaków i włoszyznę na rosół
(siatki pełne zakupów), dobierają, jeszcze to i to,
Dalej córki z karteczkami w rękach, wypunktowane: 1 kg cebuli, 1/2 pomidorów 1 sałata,
Albo mężczyźni z teczkami, do których upychają małe główki kapusty,
a Ty stoisz na środku i rozważasz, rozliczasz, notujesz kawałkiem ołówka
na papierze pakowym, niby to nieuważna, niby to obojętna, zalatana (prosisz
Żeby przyniósł czosnek i słoik korniszonów
I zamiótł wreszcie, do cholery, te kartofle).
Nawet trudno powiedzieć, kiedy się ściemnia,
Choć pora zamknięcia jest od dawna oczekiwana,
W końcu nadchodzi czas krat, zamków i zasuw, żelaznych sztab
I rachunku w kasie:
Dokoła zasypia Zjednoczona Europa, uśmiechnięte wieloryby opływają Grenlandię,
W Japonii kołyszą się lampiony, palacze haszyszki kiwają się w amsterdamskich barach,
Fosforyzujące dziewczyny wyginają się na laserowych dyskotekach,
W eter odlatuje kolejne orędzie prezydenta USA,
Papież śni niebiańskie sny w renesansowym watykańskim łóżu,
Zasypiają na wieki elektrownie atomowe, mantry wibrują w Tybecie,
W Bieszczadach po cichu wyrastają grzyby,
A nad budką przelatują srebrzyste rakiety, z których kosmonauci podają sobie ręce.

Rafał Nowakowski, narodil se v roce 1972 ve Varšavě, studuje polský jazyk na Varšavské univerzitě. Básně publikoval v několika polských literárních časopisech.

(Krajinomalby a portréty)

Roman Szpuk**Hlubiny odloučenosti***Motto: „Uchovej si samotu před perversitou toho, co se děje...“**(Z Merthova dopisu 13.1.1993)*

Je to už dlouho, co jsem objevil poezii Františka Daniela Mertha. Hned napoprvé jsem se začel do jeho Křížové cesty. Chyběla mi tenkrát schopnost pronikat do takové hloubky za slovo, stál jsem před těmi verši jak tulák, který krácel celé dny lesem a náhle se před ním zjevila volná krajina: Tajemství. Nikde žádná cesta, žádný známý vrch. Ale Tajemství, které smím obcházet a těšit se. Ano, těšit se na to, až pochopím. Když jsme pak v létě 1989 s manželkou, tenkrát ještě bezdětní, putovali po krásném Československu (od Košic přes Oravu a Českomoravskou vrchovinu až na Šumavu), dorazili jsme jednoho večera až do Strašína. To už jsme tušili, že se budeme stěhovat do Vimperka, a Merth byl tenkrát mým záchytným bodem, toužil jsem se s ním seznámit. Ale zvonili jsme marně. Nikdo neotevřel. Nahlédl jsem do okna, viděl jsem, že se tam svítí, dokonce i stín postavy jsem zahlédl. Nevěděli jsme, jak se zachovat, trochu jsme doufali, že po mnoha nocích strávených pod širákem budeme mít skutečnou střechu nad hlavou. Nakonec jsme to klepání a dobývání se vzdali. Postavili jsme si stan za kostelní zdí. Ráno, už za světla, s hlavou zavázanou (bolel mě zánět v uchu) a po čtyřech soukal jsem se z našeho plátěného přístřešku, přímo před pátera. Obcházel kostel a já se ho jaksepatří lekl, lekl jsem se, že on se mě může leknot, ale nestalo se tak, usmál se, jako by nás čekal. Pozval nás na faru na snídani, a když se dozvěděl, co mě do Strašína přivedlo, hned se rozpovídal o poezii. Počasí se zatím zhoršilo, vycházeli jsme na další pout' do deště, ale v srdci nás hrál plamínek, který dokáže v lidském nitru vykřesat jen setkání s člověkem ryzím a čistým. František Daniel Merth o nás od té doby říkal: „Mám je oba rád. Jsou tak krásně nepraktičtí.“ Cesty z Vimperka do Strašína staly se pro mne jakýmsi obřadem. Později jsme se scházeli u Františka ve třech, z Hartmanic přijížděl na kole ještě básník Robert Janda. Já to bral přes Vacov, krásnou lesní silničkou, pak okolo malého útulného rybníčku a po lukách vzhůru do vsi Maleč. Tam jsem položil kolo do příkopu a dlouho se díval na celé krásné šumavské podhůří. Vlny kopců snižující se zvolna dál až k obzoru, někdy vystupující z inverzního oparu, jindy přežehňávané letícími stíny oblaků, pruhy lesíků a samoty rozhozené po svazích

to vše vyzařovalo ke mně tajemnou hudbu, kterou jsem pak nacházel ve Františkových verších. Zde jsem se naladil na jeho tóninu, přirozeně a samozřejmě, neboť krajina, v níž jsme žili, nám darovala týž jazyk. Pak jsem se pokřižoval a řítil se dolů serpentinami před Nahořánky, vychutnával jsem rychlou jízdu, to už se přede mnou rozzářily červené věže strašinského kostela. Profrčel jsem alejí okolo hřbitova, tam už mě zpravidla vyhlížel Robert. Spolu jsme pak zazvonili, František nás už čekal, hned nás vzal dál. „Romane, udělej čaj,“ řekl mi. To byl vždy můj úkol. „A tohle všechno musíte sníst,“ ukázal na táč plný buchet, jindy třeba koláčů. František žil velmi skromně. „Jsem zvyklý jíst tvrdý chleba,“ řekl mi jednou, jako by mě varoval, když jsem si chtěl ukrojit z bochníku. Několikrát jsem pak v jeho básních objevil motiv chleba ležícího na stole a vždy se mi vybavil právě ten jeho... Čaj se zatím uvařil, přinesl jsem hrnky ke kulatému stolu, u něž jsme pravidelně diskutovali. František často otevíral nějaký literární časopis, Akord, Proglas, také Literárky, četl nám z veršů, co jej zaujalo, posléze se diskuse stočila na poezii obecně, zřídka-kdy jsme hovořili o něčem jiném. Do své samoty zval nás František výlučně na povídání o literatuře a stávalo se, že byl i neklidný, když se náš rozhovor ihned nerozběhl s náležitou dynamikou. Někdy nás právě toto jeho očekávání svazovalo. Jsme s Robertem zvyklí na prudké debaty, ale přece jen - měli jsme úctu před tímto básníkem, a tak jsme leckdy i museli tlumit svůj nesouhlas - zvláště s některými jeho pochvalnými soudy nad básněmi, které se nám nelíbily. V tom podstatném jsme se ale shodovali, v pohledu na poezii jako na dílo intuice, imaginace. „Forma mé poezie je úžas,“ napsal mi František v jednom dopise (1.2.1994). „Úžas otvírá dveře z mechaniky čili povrchnosti k vnímání do oblasti tajemna. Mnohdy je u člověka zase zničen mechanickým způsobem života, někdy zabere... Ano, má cesta poezie, cesta odhalování vnitřní skryté krásy, síly; že život je nesmírný dar. Dovede udržet i v situacích, kdy se vězňové v jáchymovských táborech věšeli...“ Po hodince, hodince a půl se František vždy nečekaně bez varování zvedl a řekl: „Tak se zase rozloučíme.“ Náhle jako by cítil, že už je mu naše přítomnost přítěží. Společnost ho rychle una-

vovala a my jsme tato náhlá ukončení návštěv přijímali přirozeně. Tvůrčí osamělci jsou už takoví: potřebují více prostoru pro svého ducha, hledají proto ústraní. František potom zpravidla otevřel své velké desky s různými tiskopisy a obálkami, podal mi nějakou bankovku, „obolus“, jak říkával, a když jsem se bránil, řekl mi: „Neděkuj. To je samozřejmost. Já peníze mám. A jsem už starý.“ Považoval to snad za jakousi čestnou povinnost staršího kolegy pomoci mladšímu.

František Daniel Merth byl oproti jiným básníkům své generace tolerantní. Když mluvil o vězení, ve kterém po roce 1948 strávil několik let, nikdy jsem z jeho hlasu necítil nenávist. Pro něj to byla především zkušenost. Jednou večer - jen jedinkrát jsem u něj strávil celý víkend - si otevřel lahvové pivo, zapálil si cigaretu, a když jsem ho trochu překvapeně sledoval, jak obřadně a s chutí pokouje, přiznal mi napůl spiklenecky: „To bylo to jediné lidské, co nám ve vězení zbylo.“ František byl básník, který až do stáří zůstal srdcem mladý. Ano, měl tělesné neduhy, občas jsem na něm pozoroval únavu, ale oči mu jiskřily, kdykoliv jsme hovořili o poezii. Velmi se zajímal o akce, které jsem pořádal pro mladé a dosud neznámé autory, o básnické víkendy, cítil, že tudy vede pro mladé cesta v době, kdy knížka je pro ně nedostupná. V době, kdy jsme už chystali ve třech (spolu s Robertem Jandou) Horský triptych, jsem mu poslal verše dvou předčasně zemřelých básnířek Heleny Lachmanové (1960-78) a Adélky Klátílové (1976-93). Tyto básně ho natolik nadchly, že je chtěl přiřadit k už vznikajícímu sborníku: „Ten náboj u těch dívek je jasný a velký, a když se jim nepodá ruka, zapadne to a mafie zvíťazí popsaným papírem“ (dopis z 9.2.1994). Každá sebemenší knížka poezie měla pro něj veliký význam, nechápal skepticismus a vztekou zahorklost svého přítele Ivana Diviše. V mladých autorech viděl naději, že poezie je stále živá, že tu vyrůstá další generace nadšenců pro krásu básnického slova. A kolik energie mi sám dodával ze své odloučenosti, jen několik měsíců před svou smrtí: „Také, prosím Tě, nezapomínej buď korespondencí nebo osobní účastí na svou skupinku mladých básníků a básnířek, protože stále se vracím k některým jejich básním skutečně průbojně hodnotným v tom našem směru intuitivní poezie. Není v tom výrobnost a mechanika, jak poezii tisknou L. noviny, osvěžují se sám těmi mnohými neznámými mně básníky.“ (8.7.1994) „A hned prosím, načrtni si letošní data a prům. účast a charakteristiku prostředí i recitací a buď sám nebo přes mne pošli jako referátek do Lit. novin. Je to důležité, protože život poezie v této době nežije v publikaci tištěné, ale ve schůzkách básníků, recitací a diskusí.“ (13.11.1994) Tak zcela mladistvě hnal mě do boje náš prokletý šumavský básník! A současně s tím práce na už zmíněném Horském triptychu. Navrhl jsem název Sborník tří

šumavských vlků. Nikdy bych neřekl, že zovna František se nadchne pro tak bláznivý název. Ale on to tak cítil: „A my tři (Roman, Robert a já) budme tři vlci šumavští, zatím na vyhubení, ale ještě žijící.“ Tak se loučil v dopise z 1.2.1994. Jistě, my byli tři vlci, vlci samotáři svým způsobem společností prokletí. Nakonec jsme se dohodli na názvu Horský triptych, ale duch tohoto našeho společného díla zůstal týž: tři výpovědi blízké si právě svou osobitostí, odlišností setkávající se na společné základně hor lesů Šumavy, jak stvořených pro básníky ducha. První a poslední setkání si člověk pamatuje nejvýrazněji. To poslední přišlo v březnu 1995. Tenkrát jsem trochu porušil tradici: šel jsem pěšky přes Stachy, Javorník a Zuklín. Nahoře ležel ještě sníh, obzor vyfoukal vítr, vzduch už voněl jarem. František byl tenkrát mlčenlivější než jindy. Spíš jen poslouchal. Líčil jsem mu průběh několika literárních setkání, viděl jsem v jeho očích zájem, tak jsem se rozpovídal i o sobě, o tom, jak každou, i tu negativní životní zkoušku беру jako druh poznání, jistě, přeháněl jsem, trochu jsem se stavěl do lepšího světla, rozohnil jsem se totiž třemi pivy, které jsem si před tím dal ve strašinské hospůdce. On se na mne upřeně zadíval a řekl mi: „Máš šťastnou povahu, Romane.“ Ta slova ve mně dosud rezonují. Stala se pro mne jakýmsi potvrzením mého životního názoru člověkem, který toho prožil o mnoho více. Ano, František věděl, jak povzbudit. Stačila kratičká věta, třeba i ta z dopisu psaného 13.11.1994: „Zachovej si sebe.“ Nikdo neví, jak jsem se zastyděl za všechny své malomyslnosti, já, muž čtyřiatřicetiletý, před starcem takřka osmdesátiletým...

Pohřeb měl náš prokletý šumavský básník velkolepý. Do kostela na zádušní mši jsem se ani nedostal, a tak jsem se s básníkem a přítelem šel rozloučit do ticha lesíka za farou. Stál jsem tam sám, stranou shromáždění, a modlil se za něj prostý otčenáš. Bylo to zvláštní setkání. O víře v Boha jsem s Františkem nikdy nemluvil. Jen jednou mi napsal (20.11.1989): „Potíže s vírou mít musíte: je to její normální hledání, její formy pro Vás. Aby uklidňovala zvláštní radosti a pokojnosti. Katolicismus je nejlepší forma života. Nic nám nebere, všechno rozvíjí a latění ohrady, kam nemáme chodit, je velmi rozumné a až ve stáří viditelné velikostí...“ Hleděl jsem do dálky na svahy Javorníku tak modré, jak často vyhlížely oči básníka a kněze. Latění jsem nedohlédl. Všehomír šuměl něžně v korunách smrků...

Ve Vimperku dne 25.11.1995

František Daniel Merth

Podzim

Vzduch stojí a spí. Je podzimní den
Čas přátel, kterým jsme ublížili
Na dno dopadá slza
Co bylo, jsme neukryli

List oknem padá: zbytek zvonu
Osyhá na hořkost
Léto jde v dálce
Mlčí host

Cesta rozježděná z jeřabin
Je v malíři krev
Praménkem
Na ústech

Zbyl koutek, světnička v nás
Podzim tu bdí
Už brzo odpoledne knihu otvírá
Poslední stránkou jasně svítící

Hodinka z jeseně

Javory vzhůru hořely
Na zemi hrozen přezrával
Do úst hořkostí skapával

Oči své studně uviděly
Rány uprostřed dlaní
Těch, kdo tě milovali

Jdou spolu javory a stopy, co pozůstaly
Polní kříž vyplouvá
Tvář odlétá

Javory dohořívaly na cestu domů
Na domů, kde vzpomínka je nezavátá
A jak se měnily v mohyly stromů
Do studní oči ukládaly krystalky zlata

(Completorium čili Studie pro večerní hodinku)

Kostel svaté Kateřiny ve Vendryni a starobylý vendryňský zvon

Na těchto stránkách bychom chtěli stručně popsat dějiny vendryňského kostela, nejstarší zděné stavby v naší obci. Zvláštní pozornost věnujeme vendryňskému zvonu, který si ji vzhledem k svému stáří jistě zaslouží.

Vendryně, obec u Třince na polsko-české hranici, patří mezi nejstarší sídelné útvary v Těšínských Beskydech. Většina okolních vesnic vznikla až v 16. století, v době tzv. valašské kolonizace.

Ves Vendryně se uvádí poprvé v listině vratislavského biskupství z roku 1305. Tehdy rozkázal vratislavský biskup Jindřich I. sepsat desátky, které mu byly odváděny ze všech farností vratislavské diecéze. Mezi vesnicemi, které byly povinny desátky platit, uvedl těšínský arciděkan i „Wandrine“.

Roku 1426 dal kníže Boleslav Vendryni svému sluhovi Alšíkovi z Orlové, zřejmě však pouze do zástavní držby. Její držitelé se poměrně rychle střídali až do roku 1529, kdy ji knížecí komora postoupila Janu Čelovi z Čechovic. Kašpar Čelo prodal v roce 1568 Vendryni Kašparu Borkovi z Roztropic. Borkové si ve Vendryni vystavěli zámek. Poslední Borek, Adam, odkázal Vendryni milosrdným bratřím, které uvedl do Slezska. Ti měli v úmyslu založit ve Vendryni klášter s nemocnicí, ale vzdálenost od města a možné problémy s přivolením rychlé lékařské pomoci je od jejich rozhodnutí odradily. Klášter a nemocnice se tedy začaly stavět v Těšíně. V době provizoria, do r. 1700, sídlili milosrdní bratři na panském statku ve Vendryni. Roku 1702 prodali milosrdní bratři Vendryni císaři Leopoldu I.

Ve Vendryni stál od dávných dob farní kostel. Zjistit přesnou dobu jeho vzniku se však ještě nepodařilo. V tzv. Schematismu A. Schippa (Cieszyn, 1828) nacházíme na straně 47 tvrzení, že vendryňský kostel vznikl už v 10. století. Tuto hypotézu dokládá poukazem na německý nápis v gotických minuskulích na kostelním zvonu. Kniha „Odezwa do katolików względem książki przez Pawła Kajzara niedawno w Cieszyńie wydanej“ (Cieszyn, 1850) je sestavena z dat, jež uváděl Schipp. Tam se píše, že nejstaršími kostely na Těšínsku byly rotunda sv. Mikuláše na těšínském hradišti, kostel sv. Jana Křtitele ve Frýdku, kostel v Lesznej a ve Vendryni. Všechny měly být vystavěny v 10. století.

Pravděpodobnější je datace biskupa Šniegoně, který vznik kostela posouvá do 12. století. Jisté je pouze to, že kostel byl vystavěn před rokem 1305, neboť již výše zmíněná listina vratislavského biskupství, pocházející právě z tohoto roku, jasně dokládá jeho existenci. Bohužel, dodnes neproběhl důkladnější

archeologický výzkum, a tak se můžeme o stáří kostela jenom dohadovat.

Kostel si postavili vendrynští farníci sami. A to na kopci, nad říčkou. Byl zděný, kromě věže, až do r. 1800 dřevěné. Původně nebyl kostel klenutý. Měl rovný, dřevěný strop. Až do 16. století patřil katolíkům. V tom století však konvertoval kníže Wacław Adam k protestantismu a spolu s ním skoro všechna slezská šlechta. Protestantům patřil kostel od r. 1550 do r. 1654. V tomto roce připadl kostel zpět katolíkům. Byl zasvěcen svaté Kateřině. Díky mecenášství vendryňského pána Kaszpara z Borku získal r. 1657 kostel nový hlavní oltář. O rok později věnoval Kaszpar kostelu také altare portatile s ostatky světců, za které zaplatil 1 dukát. S jeho synem Adamem Borkem, krajským maršálem, se váže historie vzácné monstrace, která je v kostele podnes a jejíž historii jsme připomněli v letním čísle našeho magazínu. Roku 1680 projížděla Vendryni jakási uherská šlechta a ztratila truhlici peněz. Tu našel mlynář Michal Sztefek z Lyžbic a schoval ji u sebe. Sztefek peněz neužil, r. 1681 se svou rodinou ve mlýně uhořel. Adam Borek na spáleništi našel roztavené peníze, z nich pak nechal udělat monstraci pro místní kostel. O vnitřním vybavení kostela se dozvídáme z „Visitationes canonicae“, které vedl arcijáhen opolský.

Do roku 1720 nebyly v kostele varhany. Malé, přenosné koupil až roku 1720 těšínský děkan Jan Twaruska. Větší nástroj koupili Vendrynští až roku 1752 v moravském Místku. Stál 27 zlatých. Jak se později ukázalo, nebyla to dobrá koupě, varhany se již v roce 1786 pokazily a jejich oprava si vyžádala 80 zlatých.

Nad obloukem, který odděloval presbytář od kostelní lodi, visel starý kříž (o jeho stáří prameny mlčí, hovoří se o něm vždy ve spojení s adjektivem *starý*) a od roku 1745 obraz sv. Maří Magdalény a sv. Petra.

Hlavní oltář měl na začátku 18. stol. všechny charakteristické rysy barokních oltářů. Retabulum tvořil velký oltářní obraz s výjevem ze života sv. Kateřiny, které byl kostel zasvěcen. Byl upevněn v masivním rámu a zavěšen přímo na stěně. Po jeho stranách byli vyobrazeni apoštolové Petr a Pavel. Nevíme, zda šlo o obrazy, sochy anebo jen o iluzivní nástěnné malby. Oltářní mensa a retabulum byly odděleny, takže se mensu dalo obejít. Na mensu byl umístěn tabernákl, po jeho stranách dva bílí dřevění andělé.

Jeden postranní oltář tvořily obrazy sv. Anny a sv. Josefa, zavěšené nad sebou. Druhý, stejně uspo-

řádaný, obraz sv. Jana Nepomuckého a sv. Valenty.

Velký oltářní obraz, namalovaný před rokem 1655, vydržel až do roku 1793. Tehdy objednal kněz Czuchera nový obraz u těšínského malíře Chambréze, neboť starý byl „namalován nakřivo“. Toto vyobrazení svěťce zdobilo oltář do roku 1853, kdy koupili farníci obraz další.

Chambréz namaloval též nové obrazy sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého.

V roce 1800 byl již starý vendryňský kostel ve velmi špatném stavu. Především jeho dřevěné části. Byl proto stržen trámový strop a nahradila jej cihlová klenba; také dřevěná věž ustoupila zděné. V roce 1891 dal kněz Olszak zvětšit malá okna (zřejmě románská) a koupil nový oltář. Tvořila ho socha sv. Kateřiny a postavy apoštolů Petra a Pavla. Také obrazy z postranních oltářů nahradily sochy. Starý dřevěný kůr, umístěný podél bočních stěn, ustoupil novému, podepřenému železnými sloupy.

V roce 1910 rozhodl kněz Herrmann o celkové přestavbě kostela. Presbytář a část staré (zřejmě románské) lodi byly zbourány, kostel byl rozšířen do tvaru kříže. Tuto podobu si zachoval dodnes.

Zvláštní pozornost si zaslouží starý vendryňský zvon. Na základě informací, které jsme shromáždili, můžeme tvrdit, že jde o jeden z nejstarobylejších zvonů ve Slezsku a v České republice vůbec. Podle všeho pochází z krakovské dílny německého zvonaře Johana Freudentala. Lze tak usuzovat ze značky, dvojité přepásané lilie, kterou Freudental používal. Též krakovský erb na zvonu svědčí pro tohoto mistra.

Johan Freudental se narodil kolem roku 1380. Jeho rodiště se nám nepodařilo zjistit. (Bude to snad město Freudental?) V roce 1412 se stává krakovským měšťanem a v následujících letech vykonává významné funkce v radě zvonařského a puškařského cechu. Dílnu měl na dnešní Poselké ulici. Jediná dvě díla, která signoval svým jménem, jsou křtitelnice z roku 1438 z krakovského mariánského kostela a stejně starý zvon z téhož kostela zvaný Półzygmunt, což má připomínat zvon Zygmont, největší a nejslavnější krakovský zvon. V tomto kostele je také jeden z největších gotických oltářů z dílny slavného Vita Stwosze. Vendryňský zvon je vlastně jeho bratr, je stejně velký, i ornamentika je stejná: krakovský erb, polská orlice, dvojitá přepásaná lilie. Na Półzygmuntovi je latinský nápis vyvedený v gotických minuskulích: *hoc opus perferit iohannes freudental*

Krakovský Półzygmunt a vendryňský zvon se liší pouze nápisem. Nápis z vendryňského zvonu: *got hilf uns aus aller not, amen, o konig der ere kom mit frede, maria rosen (bože, pomoz nám ze vši chudoby, amen, ó králi chvály, přijď v pokoji, maria rosen)*

V knize „Dzwony starodawne zprzed roku 1600 na obszarze Galicji...“ (Dr Badecki a kol., 1922) jsme

se dočetli, že v Jasionce u Krosna mají v kostele zvon s identickým nápisem a freudentalovskou lilii. Freudentalovy zvony jsou také v Polance Wielkiej, Zgłobieniu, německém Buchwau, dva jsou umístěny v katedrále na Wawelu.

Vendryňský zvon je dílo vysoké řemeslné kvality. Freudental byl také uznávaný puškař, zbraně z jeho dílny si objednávali zákazníci až z uherského Bardijska.

Nejstarší známé Freudentalovo dílo je křtitelnice z kostela Svatého kříže v Krakově z roku 1420. Zvon v mariánském kostele je z roku 1438, dva zvony z katedrály na Wawelu z roku 1450 a 1455, zvon z Polanky z roku 1445, ze Zgłobieni 1442. Vendryňský mohl tedy Freudental odlít mezi léty 1420 a 1460, kdy zemřel.

Dějiny vendryňského kostela nejsou dosud spolehlivě popsány. Zbývá ještě hodně práce, je třeba zodpovědět několik základních otázek. Je jisté, že máme co do činění s velice starou památkou vesnické církevní architektury, která si zaslouží více pozornosti. Nic na tom nemění fakt, že jde o jednoduchou a skromnou stavbu, kterou nevybudovala žádná stavitelská huť, ale sami vendryňští farníci.

Jola a Bogdan Trojakovi

Literatura:

Ks. Józef Lubojacki, *Dzieje kościoła parafialnego w Wędryni, Cieszyń 1913*

A. Schipp, *Schematyzm, Cieszyń 1828*

Odezwa do katolików względem książki przez Pawła Kajzara niedawno w Cieszyńie wydanej, Cieszyń 1850

Dr Badecki a kol., *Dzwony starodawne zprzed roku 1600 na obszarze Galicji...*, 1922

Vendryňská farní kronika

Přípisy, litery, iniciály

Nad edicí Tvary

Do dvouměsíční prázdninové pauzy, kdy časopis Tvar nevychází, stačilo vyjít v edici Tvary, která tvoří přílohu čtrnáctideníku (možno ji vyjmout, přeložit, rozřezat, a získat tak knížečku tvořenou volně do sebe vloženými listy), dvanáct svazků. Srovnám-li výsledky ediční činnosti Pavla Janouška, Lubora Kasala a Jakuba Šofara, kteří jsou uvedeni v tiráži jako řídící a odpovědní činitelé vydávaných textů, s loňským rokem, nezbyvá mi než konstatovat hluboký pokles kvality. Co se nezměnilo, je neuchopitelná gulášovitost a naprostý zmatek v koncepci edice. Pokud bych si podobně, jako mám před sebou položeny Tvary, poskládal na stůl produkci některého nakladatelství vydávajícího „krásnou“ literaturu, zmatek by to byl pravděpodobně obdobný, ale nakladatelství na rozdíl od časopisu musí počítat s prodejností jednotlivých titulů. Připadá mi, že tento problém u čtrnáctideníku, který si asi sotva kdo předplácí či kupuje pro jeho přílohu, neexistuje. Mohl by tu tedy být otevřený prostor pro jasně vytyčenou a rozpoznatelnou tvář edice, jejíž úroveň by nesklouzávala pod určitou latku. Tvary na mě ale působí zcela jinak. Jako by tu bylo tištěno buď to, co zrovna přišlo pod ruku, nebo to, co bylo slíbeno vydat kamarádům. Možná jsou tu ještě jiné důvody, které jsem nepostřehl, je opravdu těžké se v něčem tak chaotickém, jako je koncepce edice Tvary, vyznat.

Svazek 1, Petr Poslední (*1945), Ironická mime-se v prózách Josefa Škvoreckého

Proč jako přílohu už tak přeteoretizovaného časopisu vydávat ještě další teorii a vyhradit jí v edici Tvary navíc „řadu A“? Čtrnáctideník Tvar ovšem na původní tvorbu obecně rezignuje, ač ústy svých redaktorů a příspěvatelů tvrdí cosi jiného. Petr Poslední o Škvoreckém nic nového neřekne, k dobru mu mohu přičíst, že „odborného“ metajazyka, jehož úkolem je postavit hradbu mezi čtenáře a kritika či literárního vědce, a především ospravedlnit existenci literárněvědných pracovišť, ať už na univerzitách nebo mimo ně, používá v únosné míře.

Svazek 2, Martin Bezkočka (*1971), Apoštol tance

Poezie mladých autorů je samozřejmě to, co mě v edici Tvary zajímá. Biografické údaje uvádějí, že autor se vyučil typografem a pracoval jako asfaltér, pekař a sanitář. Životní univerzity by tedy nechyběly, přesto na mě Bezkočkova poezie působí jako „bouře ve sklenici vody“, podobně jako knížky řady autorových vrstevníků, kteří publikovali v edici La-

dění. Zřejmě si některý z redaktorů MF v takových bouřích liboval. Milan Ciller, Patrik Šimon, Jaromír Typlt (nejchytřejší a nejznámější), Pavel Ctibor, Martin Langer, ti všichni mají s Martinem Bezkočkou mnoho společného, byť se cesty jmenovaných s přibývajícemi léty pochopitelně začínají rozcházet. Apoštol tance ale ještě přináší onen původní materiál, silná slova a plivance do tváře společnosti, anarchii, smrt, tučné cecky a půlnoční pivnice. Oproti někdejšímu obdobně křičícímu undergroundu jsou básníci narození v 70. letech vzdělanější a používají většinou přísady surrealismu, nevalnou básnickou kvalitou si ale se svými předchůdci (Vratislav Brabenec, Pavel Zajíček, Petr Placák, Jan Balabán...) příliš nezadají. (Ostatně, Patrik Šimon a Jaromír Typlt svou erudici v současné době věnují teorii výtvarného umění - že by sebezpoznaní a následné přesměrování tvůrčí aktivity?) Sympatická je mi Bezkočkova báseň Mladý dělník, inu, mám pro dělnické prostředí léta slabost. Apoštol tance - nic moc. Ale vzhledem k věku autora jsem rád, že mu v edici Tvary byla dána příležitost.

Svazek 3, Alois a Vilém Mrštíkové, Maryša (Rekonstrukce a úprava textu Vlasta Smoláková a Vladimír Morávek)

V letošním roce vyšel v edici Tvary dramatický text pouze jediný. Proč zrovna Maryša? Nejspíš má někdo z Divadla Na Zábřadlích, kde byla v loňské divadelní sezóně hra uváděna, v Tvaru velmi dobré známé. Nebylo by lepší publikovat například nějakou hru ze soutěže o Cenu Alfréda Radoka?

Svazek 4, Pjér la Šéz (*1963), Co vám rodiče zamlčeli!

Autor ne už nejmladší potvrzuje své datum narození jasně vymezenou poetikou svých krátkých próz, které se vši pravděpodobností nalezly svou formu a témata a které v dalších letech nejspíš neprojdou žádnou podstatnější proměnou. Sklepací žertíky, jak ostatně potvrzuje spolupráce s rádiem Mama, uvedená v informaci o autorovi, nezávazné hříčky, psaní odnikud nikam, jen občas a jakoby mimochodem z řádků vyskočí přesná charakteristika prostředí, předmětu, situace, aby byla vzápětí pohlcena nicnefukajícím a nudným žvaněním. I když se mi sklepací humor a životní styl, který jako by vstřebával stále více a více tvůrců i vděčných diváků, čtenářů a posluchačů, nikdy nelíbil a považuji jej za něco naprosto nepřijatelného, těžko můžu popřít, že přesně vyjadřuje chování současné společnosti, a co bych vlastně po umění chtěl víc. Hodně blízký je Pjér la Šéz především oblíbenci Literárních novin

Danielu Mickovi, úzkou příbuznost lze vysledovat i s mnohem starším nesklepákem Karlem Milotou či s autorem o generaci mladším, Petrem Odillonem Stradickým. To pokud jde o literaturu, která naštěstí není tak finančně zajímavá, aby do ní Pražská 5 vtrhla tak masivně jako do filmu, televize nebo reklamy.

Svazek 5, Jindřich Zogata (*1941), Otisky

Tomuto spisovateli starší generace vyšlo na rozdíl od Pjér la Šéze knih poetických i prozaických poměrně dost, nicméně edice Tvary se rozhodla jeho publikační obzory ještě rozšířit. V Otiscích jsem našel básně špatné, a ještě horší.

Hnízda užitku

*Slepice zanášejí
kohoutům vejce
Na plece lehce
kladou jim
otřepání
Na hlavy do pilek
nakládají a zaostřují
kvokokokrhání
Kohoutci
mohou se strhat*

Ze Zogatovy tvorby znám jen neslané nemastné povídky Veřejná zeleň (1988); vzhledem k počtu knih, které mu vyšly tiskem, doufám, že Otisky jsou jen výjimečnou indispozicí.

Svazek 6, Vladimír Macura (*1941), Továrna: Dvojí mýtus

Další teoretická práce v přeteoretizovaném Tvaru, jistě, Vladimír Macura je kamarád. Téma, které je samo o sobě nepochybně zajímavé a jehož zpracování podporuje (nejspíš ze zcela mimoliterárních důvodů) Grantová agentura České republiky, autor bohužel zůžil na povídání o románu Josefa K. Šlejhara Peklo z roku 1905. Román jsem nečetl a Macurova stať mě nijak neinspirovala k tomu, abych si zašel do knihovny a tam si jej vypůjčil. Ale neměla by literárněhistorická práce otištěná v poměrně vysokém nákladu v časopise mít právě tento smysl? K prezentaci odborníčením je přeci jinde místa dost. Vladimír Macura prokazuje sečtělou a přehled, co mu v tomto případě chybí, je ujasnit si, co chtěl vlastně říci.

Svazek 7, Milan Tomeš (*1971), Jedovaté byliny

Stále ještě mladý student herectví sype verše volně z rukávu, jak se na kouzelníka pohybujícího se po prknech, která znamenají svět, sluší. Schopnost být ne-osobou, která je pro tradiční divadelní herectví nutná a základní, i když se nové a nové

„avantgardní“ a „studiové“ scény snaží vždy znova tvrdit opak, je pro básníka naneštěstí vlastností sebevražednou. Zatímco do džbánu hercovy osoby se přelije duch Shakespearův či Euripidův a samozřejmě také Karla Steigerwalda nebo Egona Tobiaše, básník mluví sám za sebe, a to je pro Milana Tomeše cosi naprosto cizího, ač si to sám pravděpodobně neuvědomuje. Autor je úplným protikladem Martina Bezkočky, ten opravdu chce něco říci, jen se mu to příliš nedaří. Milan Tomeš nechce říci nic, což zvládá se značnou elegancí. Vznikají verše podobající se květině z umělé hmoty, pražským oříškům, slaným tyčinkám a vůbec vinárnenským rekvizitám, sloužícím k oblužení těch krásných žen, které této atmosféře podléhají.

Báby v doutnicích

*Přes kopce starší, přešlé mrazem a vlnobitím
kde krása byla
na místo stoupla si závist
Zůstala
jak olizaný koláč
(ale chci mít svého orla!)
...rozbřesky
Povadlé dny
vykoupené noci
Tvář mluví
i když spí
Pocuchané, povadlé růže v zašlé zahradě
Zahradník vyhozen
už jen jeho pes si dělá naděje
Co bylo... něco zbylo
(zaseté zrno i plevy)
nikdo nemá právo vracet se
dnes!*

Svazek 8, Radek Larus (*1971), Dutej úder z nedaleka

Už třetí autor s datem narození 1971. Zřejmě úrodný rok. Úvodní informace sděluje, že první z otištěných próz je zkrácenou verzí povídky a druhá ukázkou z rozsáhlejší prózy. Jako úryvky z románu se mi jeví oba texty, přičemž druhý je propracovanější, a zdá se, že tvůrce se jím dostal zase o kus dál. Těžko z ukázek soudit na celek, to je u prózy vždy velice zavádějící, ale připadá mi, že autor romanopisecký (nikoli povídkářský) talent má, a pokud jej bude vybrušovat, je tu reálná šance, že svůj „velký román“ napíše. Srovnám-li Radka Laruse s kolegou z edice Tvary Pjér la Šézem, vynikne jeho vypravěčský tah a schopnost vnímat svět ne jedinou (u Pjér la Šéze sklepačkou) optikou, ale nazíráním z různých stran. Larus vidí jiné lidi jako jiné lidi, ne jako schematické figurky, i když se při jejich charakteristice zatím dost potýká s hledáním formulací, popisů, se zachycením dialogů, váhá tam, kde je Pjér la Šéz vyhraněný a jistý si sám sebou, byť způsobem, který mi nejde pod nos. Pokud

Radek Larus rozvine v knížku druhou z publikovaných próz, vzbudí v české literatuře určitě patřičný rozruch už jen tématem incestu, ke kterému se tu v hutné erotické atmosféře schyluje, ale těžko říci, jestli na větší ploše masturbace za masturbací neuví. Každopádně jde o zajímavý příslib a v edici Tvary o jeden ze zajímavějších počínů.

Svazek 9, Petr Veselý (*1977), Kniha pokusů pro začínajícího chovatele hemeroidů

Jediný doopravdy mladý autor edice (nepočítám-li sborník prací ze soutěže o Cenu Dannyho Smiřického) se úvodním textem otevřeně hlásí k Milanu Knížákovi a k aktivitám FLUXU vůbec, čemuž odpovídají krátké, tu více, tu méně vtipné návody (na každé straně jeden), které tento svazek obsahuje.

V uzavřené místnosti zapni topení.

Pak stůj rovně jako svíčka.

(...VOSK MĚKNE POMALU)

Běž do drahé restaurace

a objednej si mušle.

Pak řekni vrchnímu, že nemáš hlad,

a zaplať lasturami mlžů.

(...ODPÍRÁNÍM K EXTÁZI)

Zatím studentské pokusy, proč ne, jestli Petr Veselý u literatury vydrží a jaká bude její budoucí kvalita v jeho podání, je ve hvězdách.

Svazek 10, Jolana Kastenová (*1966), Básníci na čundru

Největší omyl edice Tvary v prvním půlroce 1996. Nevím, čím a jak autorka některého z editorů o svých kvalitách přesvědčila, ale poezii sotva.

Zdi a hlavně psům

Chtělo se mi strašně psát

A nikde papír

Jenom svět

Můžu na tebe načmárat báseň?

Ptám se zdvořile zdi

Napiš, klidně

ale uvědom si

zdi rozdělují svět

na dvě půlky

Na to před

a na to za nimi

Dokážeš ty napsat

tak dobrou báseň

aby se líbila těm přede mnou

i těm za mnou?

Tak jsem si na zeď sedla

a koukala na psy

co u ní zvedali nožičku

Zeď se nervově zhroutila

Tak takhle nějak to jde celou sbírku, na nervové zhroutení to sice zdaleka není, nicméně 25 básní je 25 básní.

Svazek 11, Danny Smiřický '96, oceněné práce

Ke stabilnímu týmu edice Tvary tentokrát přibyla Alexandra Berková, která připravila výbor z vítězných prací druhého ročníku literární soutěže pro studenty středních a základních škol o Cenu Dannyho Smiřického. V porotě, jak se dozvídám v úvodním textu, zasedli kromě pedagogů Soukromého gymnázia Josefa Škvoreckého Vladimír Justl, Vladimír Just, Vladimír Novotný a zřejmě i Alexandra Berková, z Kanady se externě zúčastnil sám Josef Škvorecký. Jmenovaným v literatuře činným osobám příliš nevěřím, ale s hodnocením vyjádřeným otisknutými pracemi středoškoláků musím souhlasit. Pokud jde o školy základní, k publikování byli vybráni pouze vítězové oborů poezie a prózy, takže nelze srovnávat, navíc psaní dětí přes veškerou snahu nedokážu posoudit jako literaturu. U škol středních už je to pro mne jednodušší, i když i zde tápu. Ve Tvaru jsou uveřejněny práce, které se v soutěži umístily na prvních třech místech v obou kategoriích. Seřadil bych je přesně v pořadí, v jakém je seřadila porota. Mezi místem prvním a dalším cítím dost značnou propast, jaká byla celková úroveň zaslaných básní a próz, těžko říci. Každopádně vítězná poezie Aleny Scheinostové z Prahy je stejně slibná jako vítězná próza Jiřího Švece z gymnázia v Trutnově. Aby cen bylo více, hojně se rozdělovala čestná uznání a je tu i zvláštní cena v podobě bezplatného studia na Soukromém gymnáziu Josefa Škvoreckého pro Doru Dutkovou z Prahy, jejíž próza ve Tvarech rovněž našla místo. Zrovna s jejím textem si příliš nevím rady, opravdu mi chybí ony předpokládané hromady papíru, ve kterých se porota prohřabávala.

Svazek 12, Pavel Janáček (*1968), Bob Hurikán a K. H. Mácha

Z dvanácti svazků edice třetí věnovaný teorii. Zatímco u Petra Posledního mi bylo celkem jasné, že autor chce promlouvat o Škvoreckém, co myslel Vladimír Macura statí Továrna: Dvojitý mýtus jsem nepochopil. A nejinak se mi vedlo při četbě důkladného a fakty přeplněného textu Pavla Janáčka. Nebylo té práce škoda? Předprázdninové číslo Tvaru bylo „veselými“ ilustracemi, poznámkami a články věnovanými rodokapsům a vůbec kovbojskému čtení prošíkáváno a příloha měla být snad vyvrcholením celé rozvernosti, no dobrá, není to moje parketa, třeba se čtenáři opravdu bavili a smáli ještě na italských a španělských plážích. Zaujala mě věta na straně 13: „Podobně jako Horák, sledovala i ostatní kritika současné populární četby při exkurzech do minulosti nepsané pravidlo, že čím větší časový odstup od určitého textu nebo žánru, tím

smířlivěji je přijímán...“ No právě. Pavel Janáček se s velkou pečlivostí zabývá léty 1939--1940, mně však připadá, že by udělal lépe, kdyby se věnoval „masové literatuře“ současnosti, ale asi ho k tomu těžko přimějí. Odpovídající přístup k „lidovému čtení“ dokázal v Čechách zaujmout například Josef Váchal Krvavým románem, teoreticky, a přitom zajímavě psal o detektivkách Jan Zábřana, byl tu Čapkův Marsyas. Ale dnes? Se zděšením jsem 18. srpna poslouchal rozhlasový pořad Ondřeje Hausenblase Hrobka milenců a jiné kratochvíle, podobně nezáživně píše a v rozhlasu hovoří o „braku“ Přemysl Rut...

Možná že Pavel Janáček chystá o daném tématu větší práci, jak by napovídal závěr jeho stati, ale ani v tomto případě nepovažuji zveřejnění jeho textu za šťastný ediční tah. Interní tisk Ústavu pro českou literaturu či některé univerzity by myslím postačil. Co říci závěrem? Zopakuji to, co stálo na začátku. Edici Tvary by nesporně prospěla důkladnější a koncepčnější práce jejích tvůrců. Chápu, že s každým dalším rokem je těžší nacházet kvalitní autory, základna je omezená prostě už počtem obyvatel. Nevěřím ale, že by se při troše snahy podoba přílohy literárního čtrnáctideníku nedala podstatně změnit k lepšímu. Ta současná totiž příliš důvěry nezbuzuje.

Petr Motýl

Milan Děžinský - Černá hodinka (Velarium 1996)

*Z každického póru mi vyrazil studený pot
a v ohromných krupějích se mi usazoval na čele.*

E. A. Poe

Je vždycky cenné, vyjde-li nová básnická sbírka nezavedenému autorovi. Tentokrát se to podařilo básníkovi, který pochází z Roudnice nad Labem a jehož studentský život je spjat s UJEP v Ústí nad Labem. Je to student českého jazyka a angličtiny, redaktor fakultního literárního časopisu Okruh a člen básnické skupiny Demi-Monde Milan Děžinský (22 let). V jihočeském nakladatelství Velarium nyní vyšel jeho básnický debut nesoucí příznačný název Černá hodinka. Jak napovídá název sbírky, nejedná se o poezii radostnou a naivní, ale o básníkův pohled na svět a na možné místo v něm. Celičský prostor Děžinského básně je uzavřen v místnostech, časté jsou zde motivy pokoje, bytu, chodby, schodiště. Autorova věčnost se bez příkras opírá o pohled na věci z vnitřku viděné - proto vyjádření jako např. útroby skříní, vnitřnosti hodinek, zánícení jícnu, k nimž jakoby z dálky přicházejí vjemy vnější, jež mají často podobu zvuků - štěkot psa, vzdálený šum nebo klep ptáka o parapet. Mezi ději tzv. vnitřními a vnějšími vzniká tak jakési napětí, kde má výrazné místo pocit osamění, ohrožení, od-

cizení. Statika dějů je přetavována do básnickova nitra a v jakémisi napětí mezi Věcmi - možnostmi jejich skrytých podob - a Subjektem básníka vzniká situace jakéhosi malého hororu či komicky smutné hry. Například v básni Doma sám z oddílu Černá hodinka čteme tato slova: „Dveře! O ně dlouhý dráp. Mám...?“ Právě ono předstupné napětí do něčeho, co je i není, je hlavním nositelem básnickova vyjádření. Nehledejme však v Děžinského světě postavy, jsou vždy jen jaksi naznačeny a spíše vzdáleny, navíc mezi nimi nevzniká žádný milostný vztah. Autor je básníkem Antilásky. Vychází-li z okruhu svých věcí, očitáme se s ním ve všudypřítomné noci osamělých chodců, kolem nichž se náhle mihne stín, z křoví cosi vyběhne, z dálky zazní výkřik (např. báseň Noční procházka, s. 10: „V zavutí vlka lehký šramot / Za chůzí se táhne líná čára / Kolem křoví a rozchechtaných bříz“ nebo báseň Šeptem, s. 13: „...Tukání čísi hole, na krku horký dech“).

Důležitým autorovým prvkem je návrat domů, nemluvme však o místě bezpečí a klidného spočinutí, jeho pokoj je prázdný, pustý, jakoby vybydlený, ověřený opět pouze věcmi, jako jedinými komunikativními objekty.

Na nejvyšší stupeň Děžinského básnictví stavím závěrečný třetí oddíl, který má název MI RITROVAI PER INA SELVA OSCURA a obsahuje několik útulých tříverší, přesahujících již zmiňované kontury uzavřenosti a směřujících do prostorů vyšších, ptáčích, snad i božských. Básník si tak jistě uvědomil, že tematika komunikace s věcmi by jistě nestačila na celou sbírku, proto Černou hodinku chápu též jako Hru - při které se můžeme bát, či se smát autorově duchařině. Dobrá prvotina, s jasným smyslem, vyjádřený slušnými básnickými prostředky. Přesto - musím autorovi vytknout něco, co je asi pro básníka to nejdůležitější - jako čtenář musím uvěřit, že to, co je napsané, je smrtelně důležité, že To je nažité obsah přenesený do prostoru básně. V opačném případě zde funguje již zmiňovaná hra - ale s falešnými pravidly.

Radek Friderich

Pavel Řezníček - Hvězdy kvelbu II (Popel žhne), Host 1996

Hvězdy kvelbu považuji za perlu české literatury 20. století a nic na tom nezmění knížka nazvaná Popel žhne - Hvězdy kvelbu II. Chápu, že tak výborný román, jakým Hvězdy kvelbu jsou, vybízí k pokračování, úrovní prvního dílu (a mají následovat další, slibuje autor v závěru „dvojky“) se ale Pavel Řezníček tentokrát ani nepřiblížil. Nepomohl ani mistrný tah učinit postavu Jana Horáka, která byla osou Hvězd kvelbu a ke které se jako ke svorníku klenby sbíhaly nitky jednotlivých epizod, opět

hlavním hrdinou, přenést se přes jeho smrt u Velké Bíteše, kterou předcházející opus končil. Popel žhne začíná Horákovou kremací, duch „demiurga“ je však nezničitelný, a tak se „jediný a absolutní“ nenadále zjevuje v ulicích Brna a drží celou „bohému“ v napětí a nejistotě. Náhlá zjevení ze záhrobní však živou a sjednocující postavu Jana Horáka nenahradí, navíc minimální prostor tentokrát dostal i „zludračený jurista“ JUC. Adolf Tižek, jen krátká zmínka padne o Antonínu Kohnovi-Ječném (ač ve Hvězdách kvelbu rovněž zemřel, zde je jeho smrt ohlášena znovu jako cosi překvapivého), úplně zmizel básník Karel Štětka. Postavy, které v knize Popel žhne mají vytrativší se hrdiny nahradit, nejsou zdaleka tak výrazné a příběhy mytické se mění v pouhé historky. Abych dal příklad: v Hvězdách kvelbu Antonín Kohn-Ječný ujíždí v kradeném mercedesu, je na něj zahájena policejní palba, a on, ač znevýhodněn nemocnou „sloní nohou“, propíží se polem a prchá. V knize Popel žhne básník Lustiger zapomene na zapnutém elektrickém sporáku vařící se vepřovou hlavu, usne a hlava se spálí. Pavlu Řezníčkovi nelze upřít, že i s méně výraznými hrdiny dokáže děj vygradovat, na poslední dvou stranách jsem se ale dočkal trpkého zklamání. Jan Horák nebyl nesmrtelný! Ne, on u Velké Bíteše nezemřel, jen podstrčil své šaty mrtvole, kterou zde našel, a poté se skrýval v lesích. Ach ouvej, celá stavba knížky mně v okamžiku spadla na hlavu. A hned se vynořují další výhrady, které by při dokonalejším finále ztrácely na významu. Právě nemístně shozené vyvrcholení odhaluje, jak je celek poslepovaný z příhodiček a vyprávění, z útržků, které se v tomto případě ve velkolepý román neposkládaly, zůstaly jen tříští vzpomínek. Všelijakých deníků a pamětí vychází spousta, Hvězdy kvelbu byly něčím, co tuto ne-literaturu několikanásobně přesahovalo. Popel žhne k ní naneštěstí na mnoha místech sklouzává. Přesto jsem knížku přečetl za čtrnáct dní dvakrát. A na třetí díl se těším. Alexandre Dumas sice Tři mušketýry nepřekonal ani po dvaceti letech a ještě deseti letech, ale z románů A.C. Doylea se Sherlockem Holmesem v hlavní roli je až ten několikrát v řadě Pes baskervillský. Takže hodně štěstí...

Petr Motýl

Vydavatel informuje

Básnický almanach Přetržená nit je dílem devatenácti autorů (Milan Korál, Jiří Staněk, Pavel Rajchman, Jaroslav Vanča, Petr Hrbáč, Roman Szpuk, Zbyněk Ludvík Gordon, Daniela Sedláčková, Sylva Fischerová, Luděk Marks, Martin David, Jakub Zahradník, Pavel Herot, Lubor Vyskoč, Pavel Abt, Petr Maděra, René Volfík, Vojtěch Kučera, Bogdan Trojak) narozených v rozmezí let 1956 až 1975 kteří mají své publikační začátky již za sebou.

V této knize se sjednotili pod myšlenkou zpřetrhaných nití mezi básníkem a čtenářem poezie.

Kniha obsahuje úvod nastiňující generační atmosféru, a dále devatenáct samostatných oddílů skládajících se ze životopisů, bibliografie, fotografie, uměleckého kréda vztahujícího se nějakým způsobem k „přetrženosti nitě“, a zhruba deseti ukázek básní každého autora. Vypovídá nejen dopodrobna o básnících samých, ale odráží do značné míry celkové klima přítomné české poezie. Vedle toho je také materiálem sociologickým, mapujícím životní peripetie a postavení básníka ve společnosti.

Přetržená nit, vázaná kniha o 344 stranách, vychází ve Vydavatelství Obratník v posledním čtvrtletí roku 1996 v omezeném nákladu a nebude distribuována do knihkupectví. Neobdržela žádnou dotaci, a tak její cena je poměrně exkluzivní: 300 korun. Knihu si můžete objednat u jejího vydavatele na adrese: Jakub Zahradník, Vydavatelství Obratník, Na Neklaně 34, Praha 5, 150 00 (tel. 02/9000 9534)

Jakub Zahradník

WELES v roce 1997

Podzimním (čtvrtým) číslem WELESu uzavíráme první ročník našeho magazínu. Těsně před Vánoci ještě vyjde zvláštní vánoční číslo-almanach, které si můžete objednat u WELESu na adrese uvedené v tiráži. Cena sborníku je 20 Kč.

Od nového roku je možno si WELES předplatit. Roční předplatné (čtyři čísla a almanach) je 100 Kč. Zároveň si stále můžete objednat jarní a letní čísla (po 15 Kč).

Redakce

(Železniční rubrika)

Tomáš ŘezníčekStávka odvolána

Uhlí si plápolá v kamnech stavědla 10
 Dráteníci odjíždějí do zimy na jih
 Na výluku Ještě zbývá kus pravidelnosti
 Ještě plápolá x petrolejových světlušek
 Tiše zvučí značí správný směr
 S rozbřeskem jejich vůně vadnou

Ocelové krávy spásají své ocelové pásy
 A naolejovaný jetel má železnou košili
 Hýbající se kůže byla kočkou
 Holub možná z nepozornosti usnul
 Na věčnost na střeše z vlnitého plechu
 A já se na něj chtě nechtě musel z okna záchodku
 vždy dívat

Oproti kravám je hranostaj živý
 Tak bílý že na sto pražců oku neujde
 Mám ho za vysněného Martina
 Na bílém koni co nepřichází nepřichází
 Špinavý březek HS rozvezla ořechů habaděj

S rozbřeskem jejich vůně vadnou
 Tiše zvučí značí správný směr
 Ještě plápolá x petrolejových světlušek
 Na výluku Ještě zbývá kus pravidelnosti
 Dráteníci odjíždějí do zimy na jih
 a uhlí si plápolá v kamnech stavědla 10

Stavědlo 10 se stalo pro Tomáše Řezníčka zhruba na rok nejen pracovištěm, ale i místem pro psaní básní. Já si z tohoto prostoru vybavuji vrzavé dřevěné schody, studený záchod, páky a opět páky, táhla, pohled na pivovarskou zahradu, horko z rozpálených kamen a dlouhovlasého přítele.

Radek Fridrich

PATRON TOHOTO ČÍSLA

JIRÍ VESELSKÝ

Trojrozměrněji

Tvoje dětské prsty.... VEČERNÍČKU..
jsi jako poštipaná nad obočím
a patří to k Tvým šedozlatohnědým očím,
pod nohama máme tlumivý koberec,
mezi sebou sklánivou gravitaci
- a slyším ještě výš jedoucí výtah...

(Bítov 27.9.1996)

Jaké máš někdy oči

Otevřené oči vtiskááš do vlnění
- vlhký lesk ustoupí v nich dozadu a dlouze
je stlačovaný dolů
v druhé třetině zrychleného chvění
- a v třetí, kdy už třesavý je pouze,
je krása ve Tvých očích na vrcholu.

(Bítov 27.9. - Kyjov 4.10.1996)

Věčný návrat - II.

Zahlédl ji:
dřepí a pýří se,
nic neříká.
A voní šerík a
komáří sádlo.

Šerík už nahnědlý
jak na bradavce ňadro...

(1988-1994)

V bytovém jádru

V bytovém jádru
jen nahota a prádlo
matky a dcery,
zrcadlo náležející nad umyvadlo,

odmyslitelný obraz jedné z nich...

(1984-1996)

Jiří Veselský, narozen roku 1933 v Kyjově, přední současný český básník. V mládí se zabýval myšlenkou syntézy vědeckého socialismu a křesťanství; knižně vydal poému *Únor*. Poémy *Oratorium* na úryvky z deníků ze dnů maďarských událostí, *Čtrnáctiletá u Chruščovgradu* aneb *Rty výletníků* a *Státnice z alchymie* nebyly nikde přijaty. V roce 1957 vyšla v Ostravě jako příležitostný tisk poéma *Nezaručené pověsti* a v Opavě v edici *Pozdravy* poéma *Asi tak*; jako bibliofilie pak roku 1965 knihy *A poslední* a *Křížová výprava dětí*. V roce 1995 vydalo nakladatelství Petrov výbor z jeho tvorby *Dívanky jdou Brnem* a v roce 1996 nakladatelství Host knihu *Nezaručené pověsti* (v jednom svazku se sbírkou *Diany Tuyet-Lan Nguyen Čiary života*). Jiří Veselský žije v Kyjově. (Básně otiskujeme podle autorova rukopisu.)

WELES

CO NÁS ČEKÁ V NOVÉM ROCE

?

Zima 96/97

(Ročník II, číslo 5)

Poetický magazín WELES vydává
*W*Endryňská *L*iterárně-*E*stetická *S*polečnost,
zřízená pro Těšínské knížectví.

Čtvrté číslo sestavili s pomocí svých přátel
Bogdan Trojak a Vojtěch Kučera.

Sazba a grafická úprava Bogdan Trojak.

Výtvarný doprovod Petr Payne.

Vytiskla officina Gutenberg Český Těšín.

Případné příspěvky je možno zasílat na adresu:

Bogdan Trojak, Vendryně 144, 739 94

WELES je možno zakoupit u těchto knihkupců:

Český Těšín: Knihkupectví TT, Hlavní 19

Brno: Český spisovatel, Kapucínské nám. 11

Knihkupectví Ženíšek, Květinářská 1

Olomouc: Studentcentrum, Křížkovského 14

Ostrava: Artforum, Puchmajerova 8

Praha: Knihkupectví Vyšehrad, Karlovo nám 5